

Makale Geliş | Received:25.05.2018
Makale Kabul | Accepted: 02.09.2018
Yayın Tarihi | Publication Date: 30.10.2018
DOI: 10.20981/kaygi.474311

Aysun GÜR

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr.
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Aydın, TR
Aydın Adnan Menderes University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Philosophy, Aydın, TR
ORCID: 0000-0002-9385-3812
aysun.gur@adu.edu.tr

Heidegger’de Düşünme Biçimlerinin Yazgıyla İlişkisi Üzerine

Öz

Heidegger’de iki tür düşünme vardır: Teknik düşünme ve kökensel düşünme. Her ikisi de yazgının görünümülerindedir. Bununla birlikte teknik düşünme varolanları çerçeveleyerek ele alır. Bu düşünmede varolanlar hammadde olarak tasarlanır. Buradaki bakış örtücüdür; çünkü varolanlara kendisini dayatır. Kökensel düşünme ise Varlığın açıklığında ikamet eder. Böylece varolanlar kendileri olarak açığa çıkma imkânına kavuşurlar. Burada genel olarak dil, özel olarak da şiir öne çıkar. Dolayısıyla bu iki düşünme hakikatteki gizli ile açık ilişkisiyle/gizlilik ile açıklık bağıyla uyumlu olarak yazgıya yakın ile uzak olarak yorumlanabilirler. Böylece iki düşünmenin anlamları, yazgıyla bağında değişerek dönüşür. Burada teknik düşünme “bir şeyin olması gerektiği için olduğunu düşünme” olarak görünür. Kökensel düşünme de “bir şeyin olduğu için olduğunu düşünme” diye görülebilir.

Anahtar Kelimeler: Varlık, Hakikat, Yazgı, Teknik Düşünme.

Onto the Relationship of Destiny and Ways of Thinking within Heidegger

Abstract

There are two kinds of thinking within Heidegger: Instrumental thinking and reflective thinking. Both are appearances of destiny. Alongside this, technical thinking handles by enframing beings. In this thinking, beings are designed as raw materials. The look over here is shroud, because it imposes itself on the beings. Reflective thinking is hosted on openness of Being. So that the beings will have the opportunity to become open as themselves. Here, generally language, particularly poem comes forward. Therefore these two thinking can be interpreted near and distant to destiny compatible with the relationship between hidden and open in truth/the secrecy and openness bond. Thus, both thinkings' meanings alternately transforms in their bond with destiny. Here, that technical thinking seems as, “to think it because it should happen”. And reflective thinking can be seen as “to think it because it is”.

Keywords: Being, Truth, Destiny, Technical Thinking.

Giriş

Bu makale Heidegger’de düşünme biçimlerinin yazgıyla (*Geschick*) ilişkisini soruşturmaktadır. Heidegger düşünmenin özünü değil nasıl açığa çıktığını sorar. Bu bağlamda düşünmeyi insanın Varlıkla ilişkisi, Varlığın hakikatini açıklığın gizlilikle ilişkisi ve yazgıyı da ilişkilerin ilişkisi üzerinden okur. Dolayısıyla Heidegger’de düşünme “ilişkilerden” yola çıkar. Burada Varlığa/yazgıya/hakikate yakınlık ile uzaklık bağı/ilişkisi, açığa çıkan düşünmenin tarzını belirlemektedir. Böylece Heidegger iki tür düşünmeden söz eder, teknik düşünme ve kökensel düşünme. Bu düşünme biçimleri yazgıyla ilişkilendirildiğinde hangi anlama gelirler diye sorulduğunda, bu iki tür düşünme yeni adlar altında yorumlanabilir. Böylelikle teknik ve kökensel düşünmenin yazgıyla ilişkisinde “bir şeyin olması gerektiği için olduğunu düşünme” ve “bir şeyin olduğu için olduğunu düşünme” şeklinde anlaşılabilen ileri sürülecektir.

1. Teknik Düşünme/*Technisches Denken*¹

Teknik düşünmenin kökü *tekhne*’dir. *Tekhne* sözcüğü Grekçeden gelmektedir. Burada iki şey dikkat çeker. İlki *tekhne*’nin sadece el becerisine dayalı etkinlikler için değil aynı zamanda zihinsel ve sanatsal etkinlikler için de kullanılıyor olmasıdır. Bu haliyle “*tekhne*, öne-çıkarmaya, *poiesis*’e² aittir; o poetik bir şeydir”. İkincisi ise *tekhne*’nin *episteme*’yle, bilmeye bir bağı olmasıdır. *Tekhne* ile *episteme* bir şeyi anlamak, onda yeterli olmak, orada yurdunda olmak anlamlarına da gelir ki bu haliyle bilme bir gizini açma olup bir açılma sağlar. *Tekhne*, bu halde gizini açma olarak öne çık(ar)madır. O gizini açmanın (*Entbergen*) bir tarzı olarak gizlilikten çıkmış olmanın (*Unverborgenheit*) yani hakikatin olup bittiği alanda gerçekleşir (Heidegger 1998b: 53-

---

¹ Heidegger *Die Frage Nach Der Technik*’te böyle söylerken, *Gelassenheit*’ta iki tür düşünmeden biri olarak *das Rechnende Denken*/hesaplayan düşünme ifadesini kullanır. Bu iki tür düşünme birbirinin yerine geçmemekle birlikte oldukça yakın ve ilişki içinde görünür.

² *Poiesis*in kökü *poieo* sözcüğüdür ve yapmak, meydana getirmek, neden olmak, kurmak, şekillendirmek, yaratmak, doğurtmak vb anlamlara gelir. *Poiesis* yapma, biçimlendirme, oluşturma ve şiir sanatı demektir. Aristoteles, *poieinin* meydana getirmek, üretmek anlamına bağlı olarak, poetik bilgiyi/*poietike episteme* pratik bilgidir/*praktike episteme* ayırır (Peters 2004: 307-308). Böylece Aristoteles’in bilimleri sınıflandırırken yaptığı üçlü ayırım karşımıza çıkar: Teorik, pratik ve poetik bilimler ayrımı.

54). Kökensel anlamıyla *tekhne* Varlığın gizini, onun hakikatiyle yakınlık içinde açan, Varlığın açığa çıkmasına uygun bir açıklıkta durarak ürün veren bir bilme etkinliğidir. Heidegger’e göre modern teknikteki hâkim gizini açmada, doğaya enerji sağlaması için söküp alınabilme ve depolanabilme şeklindeki talebi dayatan bir meydan okuma bulunmaktadır (*Herausforden*). Burada örneğin bir toprak parçası gizini maden yatağı olarak açar (Heidegger 1998b: 55). Böylece *tekhne*’nin anlamı ciddi şekilde değişir. Doğa artık gizini açan/açığa çıkan değil, kontrol edilen, zaptedilen ve düzenlenen bir şeye dönüşür; tüm anlamlarını bu ve benzeri bağlarda açar. Yani doğa, ondan talep edilen hatta ona dayatılan isteklere uygun olup olmamasıyla görünür hale gelir. Burada özelde doğa genelde Varlık anlayışının değiştiği görülür. Varlık artık gizli açık ilişkisinde görünme yerine, insanın bilmesi ve istemesine uygun olarak biçimlendirilen hammadde olur. Heidegger bu dönüşümü *logos* kavramıyla temellendirir.

Mantık, *episteme logike*’nin kısaltılmışıdır. Burada *logos*, önermeyi anlatır. Peki, düşünme, neden önermeden hareketle belirlenir? Mantık, varolanın varlığının *idea* olarak *episteme*’nin karşıda duran nesnesi olduğu okul döneminde başlar. Bu haliyle mantık filozofların değil, okul hocalarının icadıdır. Düşünme Latince *intelligere* demektir ve o burada bir zekâ meselesi olarak düşünülür (Heidegger 2014: 139-141). *Lego* (*legere/lesen*) toplamak demektir; birini bir diğerrinin yanına koymayı, aynı şeyleri bir araya getirmeyi dile getirir. Bunun kökensel anlamı ilişki(lendirme)dir. Öyleyse *logos* konuşma anlamına geldiğinde bile kökensel “birinin bir diğeriyle ilişkisi” anlamını korur (Heidegger 2014: 144-145). Oysa *logos* şimdi aksine dışa söyleme olarak, doğruluk anlamında hakikatin yeri olup, doğru ya da yanlış olabilen şeye dönüşür; hakikat *logos*’un doğruluğuna dönüşür. Burada *logos* bir şey hakkında bir şey söylemektir. Örneğin nitelikli veya büyük olma Varlığın belirlenimleri, kategorileri demektir. Böylece *physis eidos*’a, *logos* kategoriye dönüşür (Heidegger 2014: 207-209). Aynı zamanda *theoria*’nın *contemplatio*’ya dönüşmesiyle de, saygı dolu bir kulak kabartmayla açığa çıkan bakışın yerini, ayıran, bölümleyen, kapatan bir bakış almış olur (Heidegger 1998: 25). Böylece düşünmenin teknik yorumunda, düşünmenin *theoria* olma özelliği, yani bilmenin “teorik” bir etkinlik olması, gerçekleşir. Düşünme burada

kendini bilimler karşısında aklamaya çalışır. Mantık temel olur ve Varlıktan vazgeçilir (Heidegger 2013: 7-8). Bununla birlikte tekniğin sadece araç olduğunu düşünmek de yanıltıcıdır. Heidegger’e göre tekniği araç olarak düşünmek, bizi tekniğin özünün dışına atar (Heidegger 1998b: 78). Burada artık araçların bildik araç-amaç yorumu anlamsız hale gelir. Şimdi insanlık, insani kontrolün veya bilginin sınırları dışında kalan bir amacın “aracına” dönüşür (Zimmerman 2011: 348).

Heidegger insanın, kendi gizini açanı el-altında-duran/hammadde olarak düzenlemek için oraya toplayan meydan okuyucu talebini, çerçeveleme (*Ge-stell*) diye adlandırır. Çerçeveleme, düzenleme (*Stell*) tarzı içinde gerçek olanın giz(liliği)ni el-altında-duran olarak açmak için insana saldıran, meydan okuyan saldırının bir araya toplayıcısıdır (*Ge*) (Heidegger 1998b: 62-63). Şimdi çerçevenin saldırısı şeyin önüne geçer ve önüne geçtiği şeyi hakikatsiz bırakır. Böylece çerçeveleme yalnızca yakınlaşmakta olan dünyayı tanınmaz kılmakla kalmaz, bunu yapıyor oluşunu da tanınmaz kılar (Heidegger 1998a: 56). İşte çerçeveleme Varlığın bir tasarım içinde, istenen amaçlar doğrultusunda açığa çıkmasını dayatarak bunun dışındaki açığa çıkma imkanlarına engel olur. Bununla da kalmaz, Varlığın başka türlü açığa çıkabileceğini düşüncesini de ortadan kaldırır. Yani kendi bakışını tekleştirir. Böylece Varlığın açığa çıkma tarzlarını örtüyor oluşunu da örter. Üstelik insan da bu süreçten payına düşeni alır.

Çerçeveleme içinde düzenlenen her şey kendine özgü bir duruşa sahiptir ve Heidegger ona el-altında-duran/hammadde (*Bestand*) adını verir³. Burada doğa enerjilerini sömürmek için insana meydan okunduğu ve insan bu sömürüyü gerçekleştirmek için düzenlendiği ölçüde, insan da hammaddeye dönüşür (Heidegger 1998b: 58, 60)⁴. Böylece insan çerçeveleme içinde tamamen hammadde içinde

---

³ *Bestand*, *bestehen* fiilinin süregitmek ve kalıcı olmak anlamlarını taşır. O daha çok nesnelere düzenlenebilirliğini ve ikame edilebilirliğini vurgulamak ister. Modern teknikte böyle şeyler el-altında-duran halindedir. Aynı zamanda *Bestand*, *Gegenstand*’ın karşıtıdır. Modern teknikte karşıda-duran olmaktan çıkıp el-altında-duran olur, nesne olma karakterini yitirir, nesne el altında durana dönüşür (Özlem 1998: 59).

⁴ Heidegger *Gestell*’den modern teknolojinin özü olarak bahsetmesini büyük ölçüde Jünger’in *Gestalt*’ı, her şeyi endüstriyelmiş insanlık için daimi kaynak/hammadde (*Bestand*) olarak açığa çıkaran ontolojik

emilebilir ve kendisini kullanıma hazır bir araç olarak bilen, salt bir kendinin bilincinde varolan olarak açığa çıkabilir (Özlem 1998: 28-29). Bu durumda insan artık doğayı sömürmeye yükümlü, bu yükümlülüğün bilincinde, kendini bu bilinçle anlayan bir şeye dönüşür. Bu ise tam da insanın da sömürülmesi anlamına gelir; çünkü artık onun olası açığa çıkma imkânları da örtülmekte ve kendini tek bir tarzda açığa çıkarması beklenmektedir.

Teknik düşünmeyle birlikte anılan hesaplayan düşünme, araştırma yaparken mevcut koşulları kendi amacına uygun olarak hesaba katar, ilerleme düşüncesiyle, gelecek vaat eden uygun olanakları hesaplar, hiç durmadan bir fırsattan diğerine acele ettirir ve kökensel düşünmeye varamaz (Heidegger 2013a: 10). Öznenin ve nesnenin yittiği, yeninin ve hızın her şeyi tükettiği böyle bir çağda insanın herhangi bir şeye yakınlık kurması veya en azından herhangi bir şeye onu araçsallaştırmadan karşılaşılabilmesi mümkün müdür? Kaldı ki Heidegger’e göre modern haberleşme araçlarının sundukları, kişiye içinde yaşadığı şeylerden daha yakın görünür. Bu bağlamda vatan toprağına yakınlığın kaybının, hepimizin içine doğduğu çağın ruhundan kaynaklandığı söylenebilir (Heidegger 2013a: 12). Bu çağda insanın şeylerle yakınlık ile uzaklık bağında karşılaşma imkânı açığa çıkamamaktadır; fakat yönümüzü ve yolumuzu şaşırıyor olmamız yeni bir yolun imkânını da kendinde barındırır. İnsan kökensel düşünmeyle Varlıkla/yazgıyla yakınlık ile uzaklık bağı içinde ikamet edebilir.

2. Kökensel Düşünme/*Das Anfangliche Denken*⁵

Teknik, Varlığın göndermesinde bir ara evredir ve kendi içinde bir dönüş (*Kehre*) imkânı taşır. Heidegger’e göre düşünmek belki de bir tarla yoludur; bağlayıcı

---

ilke şeklinde kavrayışına borçludur. 1930 ve 1940’lar boyunca Heidegger *Gestalt*’ı yaygın olarak kullanır (Zimmerman 2010: 271).

⁵ Heidegger *Gelassenheit*’ta iki tür düşünmeden biri olarak *das besinnliche Nachdenken*/sükunetle derin düşünme derken, örneğin *Nachwort*’ta *das wesentliche Denken*/özlü düşünme ve *Über den Humanismus*’ta kökensel düşünme der. Yine başka metinlerinde hatırlayan düşünme, şükran duyan düşünme ifadelerine rastlanır. Her biri kendine özgü anlamlar taşımakla birlikte, Heidegger’in çağrışımsal bir düşünme içinde olup, birini söylerken diğerlerini de davet ettiği hatırlandığından bazen birbirlerinin yerine kullanılmışlardır.

öğretilerden veya geçerli kültürel başarılarından ayrılmış bir yoldur. “Her şey Varlığın unutulmuşluğunun dönüşüne, Varlığın yazgısında önceden belirlenmiş olan dönüşe yönelen düşünsel refleksiyona doğru atılan geri adıma dayanır” (Heidegger 2006: 164). Bu aynı zamanda varolanın açıklığından, gizli kalan açıklığa doğru bir dönüştür. Önce geri adım atılır ki, böylelikle ulaşılmak üzere olunan şeye mesafe alınır. İşte bu adım, düşünülmesi gerekenin yak(ın)laşması için bir alan açar. Şimdi Varlığın olagelme (*Ereignis*) olarak düşünülmesi zemine/kökene bir geri dönüş olarak yorumlanabilir (Heidegger 1976: 32-34). Yine de yazgisal olarak dönüşün ne zaman olacağını kimse bilemez. Bunun bilinmesi gerekli olmadığı gibi zararlıdır da; çünkü insanın özü düşünme yoluyla Varlığın özünün başında bekçi olmasıdır. İnsan ancak Varlığın çobanı olarak Varlığın hakikatinin başında beklediğinde ve Varlık hakkında kuru bilme isteğine kapılmadığında, Varlık yazgısının sahneye çıkmasını umabilir. Tehlikenin dönüşü ise apansızca olagelir. Bu dönüşte Varlığın özünün açıklığı aydınlanır (Heidegger 1998a: 51-54). Burada Varlık olagelmeye ait olur. Böylece düşünmeyi ne Varlıktan ne de varolanlardan başlatmak uygun görünür. Şimdi düşünme de olagelmeye ait olup karanlık ile aydınlık ilişkisinde anlamlanır. Bu ise, varolanların başka türlü görünmesi/yazgının başka bir tarzda açığa çıkması/insanın başka bir şekilde anlaması imkânının ışığının çakması demektir. Tekniğin yazgıya ait olması gibi onun içindeki dönüş de yazgıya aittir.

Heidegger’e göre insanın teknik düşünmeden varlığını kurtarmasının yolu teknik nesnelere faydalanmaya evet demekle birlikte, onların özümüzü karıştırıp ıssızlaştırmalarını onlara yasaklayarak hayır da demekten geçer. İşte bu evet hayır durumuna “şeylere bırakılmışlık” denir. Daha önce de söylendiği üzere teknik, dünyanın anlamı kendini gizler. İşte sayesinde teknik dünyada gizli alanı açık tutan tutuma da “gize açıklık” denir. Böylece şeylere bırakılmışlık ile gize açıklık birbirine aittir. Onlar rastlantısal olmayıp kökensel bir düşünmeden kaynaklanırlar ve bize, dünyada bambaşka bir tarzda ikamet etme olanağını bahşederken, yeni bir temel ve zemin vaat ederler; çünkü kökensel düşünme bizden bir tasavvura tek taraflı asılıp kalmamayı, tek bir hatta koşmamayı ve Varlığa kendimizi bırakarak yaşamayı ister (Heidegger 2013a:

17-19). Burada geri adım ve dönüş ilişkisine benzer bir şey vardır. Şeylere bırakılmışlık teknikle ilişkimizde bir mesafe bırakır/geri adım atar. Gize açıklıkta ise tekniğin özü/gizi açığa çıksın diye beklenir/bu dönüşe yer açılır.

Varlık ile düşünme, özünü olagelme dediğimiz birlikte ait olmaya bırakmanın doğurduğu bir özdeşliğe aittir (Heidegger 1997a: 25). Burada ait olmanın anlamı, “birlikte” sözcüğünün birliğiyle belirlenir. Birbirine bağlı olmak (*Zusammengehören*), birlikte/birbirine ait olma anlamına gelir. Bu ise, tarafların birbirine ait olma ilişkisiyle belirlenmesi diye düşünülebilir (Heidegger 1997a: 16-17; Heidegger 2014: 186). Böylece hakikat, gizli ile açık ilişkisinden ve Varlık ile düşünme de birbirine ait olma ilişkisinden yola çıkarak anlamlanır. O halde aitlik ilişkisi aynı zamanda onların yakınlık ile uzaklık ilişkisinde olmaları biçiminde de okunabilir.

Heidegger konaklamak üzere birlikte ait olmanın mekânına nasıl varacağız diye sorar. Yanıt, teknik düşünmeyi bırakmaktır. Bu üzerinden atma, sıçrayış (*Absprung*) anlamında bir bırakmadır. Burada sıçrama rasyonel hayvandan öteye olup sıçradığımız yer ise Varlığa ait olduğumuz yerdir. Ancak Varlık da bize aittir. O halde insan ile Varlığın birbirine ait olmasını tecrübe etmek için sıçrayış zorunlu görünmektedir (Heidegger 1997a: 19-20). Peki, insan bu sıçramayı gerçekleştirip saf duymayı ve durup bekleyen dinlemeyi nasıl gerçekleştirebilir? Heidegger’e göre bunun yanıtı, Varlığa yakın olmak için fedakârlık yapmak yani varolanlarla bağımızı olagelme lehine koparmaktır (Heidegger 1991a: 50). Bu olagelmenin farkına varma ispatlanamaz, sadece tecrübe dileyebilir. Bu mistik bir aydınlatma edimi olmayıp, olagelmede ikamet etmeye girişin gerçekleştiği bir düşünme tarzında ortaya çıkar (Heidegger 1976: 57). Düşünmenin tek başına hakikati açtığı düşüncesi Descartesçidir. Heidegger bilince alternatif, duyma/dinleme vurgusu yapar. Onun oğluna “bende düşünülüyor” dediği, Descartesçi “ben düşünüyorum” değil de bu olsa gerektir. Heidegger’de insanı kökensel düşünme yoluna/patikasına koyan adımlar, geri adım atma, şeylere bırakılmışlık, gize açıklık, birlikte ait olmaya sıçrayış ve varolanlardan fedakârlık olarak sayılabilir.

O halde şimdi Varlığın hakikatiyle bağında insanın özüne ulaşabilmesi için düşünmeye bir patika açmak gerekir (Heidegger 1991: 13). Zira kendimizi ancak bir

geçit açmaya, uzağa gitmeyen, daracık yollar inşa etmeye zorlayabiliriz (Heidegger 1993: 42). İşte o daracık yollar/patikalar bizim kurtarıcımızdır; kıryolu/patika yardımımıza koşar (Heidegger 2016: 212). Heidegger “bir şeyi” düşünür, onu tasarım nesnesi gibi alarak “onun hakkında” düşünmez. Bu bağlamda o, derinlere kazı yapar, fakat bunu yapmaktaki amacı temelin keşfi olmayıp daha çok, patikaları serimlemek ve yol işaretleri oluşturmaktır. Şimdi düşünme Penelop’un dokuduğu kumaşa benzer: Ertesi gün yeniden dokuyabilmek için gün içinde dokunan, gece sökülür (Arendt 2010: 120-123). Patika, ormana/içinde olduğumuz yere yakındır. Orada o, yol olarak açığa çıkar ve bize “eşlik” eder. Şimdiki otobanlar ise yerleşim yerlerine uzaktır ve yolun açıklığını vermeyip bizi bir yerden başka bir yere hızlıca götürerek bize “hizmet” ederler. İşte düşüncenin içinde patikalar aç(ıl)ması bağlamında dilin yeri önem taşır.

Heidegger’e göre tanrılar bize seslenir. Öyleyse tanrıları adlandıran söz böylesi bir isteğe yanıttır. Yanıt her zaman bir yazgının sorumluluğundan doğar. Tanrılar bizi söyleşiye soktuğundan, zaman zaman olduğundan beri, varoluşumuzun temeli söyleşi olmuştur (Heidegger 1997: 40). Bizim söyleşi olmamızla uyumlu olarak, dil de özsel olarak “Gösterme olarak Söylemedir” der (Heidegger 1982: 123). Burada bir şeyin varlığının söyleme/ad verme olması, basitçe o şeye şu veya bu denmesi değil, Varlığın ne olduğunun söylenmesidir; çünkü burada düşünme kavramsal bir düşünme olmayıp, açıklığa çıkan bir şeye karşılık/uygun gelmek demektir. Bu da, hakikatin gelişine tanıklık etmek, dilin o olanı varlığı itibariyle ilk kez adlandırması anlamına gelir (Direk 2010: 122-123). Heidegger Varlığın çağrısı ile insanın duyması/dinlemesi arasındaki ilişkide insanın konuşma olduğunu değil söyleşi olduğunu söyler; çünkü söyleşi susmaya da imkân sunar. Duyduğumuz şeye ad vermede ise seçtiğimiz sözcüklerin önemi açığa çıkar. Örneğin birine beni “affet” denir. Affetmek hatayı hoş görmedir. Hatanın belli sayıda tekrarı mümkündür. Affetmenin bir nedeni ve bir amacı vardır; nedensel ve teleolojik bir düşünmedir. Beni “bağışla” ise, aramızdaki bağı lütufla/bağışla/güzellikle kur, beni o ışıktaki gör demektir. O ilişkide/bağda/ışıktaki görünenlerden dolayı bağışlanılır. Burada neden de amaç da sayı da yoktur. Ne oluyorsa, sadece öyle görüldüğü için olur. Dolayısıyla affetmek ile bağışlamak

sözcükleri/adları anlamaya farklı açıklıklar sunarlar. Heidegger’e göre dörtlü birliğin bileşenleri dilde karşılaşırlar. Dil dünyayı devindiren söyleme olarak, bütün ilişkilerin ilişkisidir. Dilin karakteri, dünyanın dört alanının yüz yüze geliş hareketinin karakterine sahip olur. Burada yakınlık, kendisini dünyanın bölgelerinin birbiriyle yüz yüze geldiği devinim durumu olarak açar. Dünyanın dört alanının yolunu açan devinim olarak söyleme, her şeyin yüz yüze gelen yakınlığında onları bir araya getirir (Heidegger 2002: 42). Burada teknik düşünmede hükmetme aracına dönüşerek uzaklığı buyuran dil yerine, Varlığa ve dolaisıyla dörtlünün dünyasına yakın duran bir dil anlayışı karşımıza çıkar. Varlığın açıklığına uygun gelmenin en güzel halleri ise felsefede/filozofta/düşünürde ve şiirde/şairde görülür.

Grekçede bizim anladığımız anlamda dil sözcüğü yoktur, o *logos* olarak gösterilir. İnsan “sözcük, söz taşır”. Yani insanın kendi varolmaklığını nasıl iletmediği ve kendini varolanların bütünlüğü içinde nereye yerleştirdiği dilde bulunur, dilde açılır. Öyleyse dil, dünyanın açıklığıdır. Bu haliyle açıklık kökensel olarak şiir(de)dir. Fakat yazarların uğraşı olarak değil, “tanrının çağrısı içinde dünyanın haykırışı olarak şiirde”dir (Heidegger 2010: 128-129). Sadece *logos*’un kendini açtığı yerde bir ses sözcük olabildiği gibi, varolanın Varlığının duyulduğu yerdeki dinleme de bir duyma olabilir. İşte bunu başarabilenler şairler ve düşünürlerdir (Heidegger 2008: 39). Öyleyse şairin mekânı olan inzivanın tuhaf ve özgün gücü bizi soyutlamasında değil bütün varoluşumuzu, her şeyin varlığının sonsuz yakınlığına doğru itmesindedir (Heidegger 2012a: 206). Herhangi bir insan sevdiği için sensiz yaşayamam derken, şairin biri gelip “oysa ben senin gözlerinsiz edemem bilirsin” der. Böylece yaşayamamak ve edememek arasındaki ayrım bize Varlığa/yaşamaya/sevmeye dair bir açıklık/mekân/imkân sunar. İşte orada yeni bir patika açılmış olur.

3. Teknik Ve Kökensel Düşünme Ayırımının Yakınlık İle Uzaklık Bağında Anlamı

Heidegger yakınlık ile uzaklık bağını mesafe üzerinden inşa eder. Yazgının hakikati bir açıklıkta görünecekse bu bizi hem bir mekâna/alana/bölgeye hem de o mekânda görünenlerle mesafemizin olduğu bir konuma gönderir. Heidegger bu yüzden mesafenin olmamasının yakınlık anlamına gelmediğini söyler: “Bugün bütün varolanlar eşit ölçüde yakın ve uzaktır. Mesafesizlik hüküm sürmektedir. Ama mesafelerin ortadan kaldırılması ve kısaltılması, yakınlığı getirmez”; çünkü tüm mesafelerin ortadan kalkmasıyla yakınlık kendine yer bulamaz olmuş, bu ise mesafesizi hâkim kılmıştır. Mesafeler ortadan kalkınca yakınlık ile uzaklık da ortadan kalkacağından, artık bir yakınlık alanı kendini şeyde açamayacaktır; çünkü şeyin özü yakınlığın açığa çıkmasıdır (Heidegger 2006: 159-162). Bu bağlamda Heidegger yakınlık ile bekleme arasında bir bağ kurar. O, bir şeyi öğrenebilmenin sorabilmeyi kastettiğini, bununsa bilmek isteme olduğunu söyler. “Sorabilmek, bekleyebilmek, hatta bir ömür boyu bekleyebilmek demektir.” Yakınlık ile uzaklık bağında konaklamak için beklemek gerekir. Hakikat varolanın açıklabilirliği (*Offenbarkeit*) olduğuna göre, bilme kapsamlı bilgilere sahip olma değil de bu yakınlıkta ikamet edebilmedir (Heidegger 2014: 30-31). Burada beklemek, umarak beklenti içinde olmak değildir, çünkü bu bekleme bir tasarımdır ve kendi tasarımını bekler. Oysa Varlığa yakın bir bekleme, açık olanın kendisine kendini bırakarak yaşar. Böylece (kökensel) düşünme, uzaklığın yakınlığa gelmesi olacaktır. Burada söz, bir şeyi tasarımılamaz, aksine bir şeyi göstererek, bu bir şeyi kendi söylenebilirliğinin genişliğinde durdurur (Heidegger 2013b: 35-38). Öyleyse beklemek gelmesine izin vermektir (Heidegger 2016a: 154). Arendt’e yazdığı mektupların birinde şöyle der: “Sevgiliyi bekleyebilmek, muhteşem olan budur. Çünkü bu bekleyiş sayesinde sevgili “şu an”dır” (Heidegger 2012: 27).

Burada beklemek bir şey umarak, isteyerek, kendini ona kilitleyerek, inat ederek değil teslim olarak, açıklık içinde olmaya bırakarak beklemektir. Bu düşünmenin zamanla ve anımsamayla bağı vardır; çünkü düşünme dediğimiz şey zamansal bir varlık olarak anlamamız ve böylece anımsayan varlık olarak onu sürdürebilmemizle ilgilidir.

Burada beklemek uzaklığı yakın kılarak geçmişi ve geleceği şimdide toplar. Düşünmek sabırlı olmayı gerektirir. Öyleyse kökensel düşünme varoluşsal olarak bir tecrübe etme, hayatı sürdürme hali olup, yazgının açığa çıktığı ilişkileri anlama ile gizlendiği ilişkileri de arama, böylelikle ona yakınlık ile uzaklık bağında açık olma imkânlarını kendinde taşır. Teknik düşünme ise her şeyi çerçeveleyerek/resminin içine çatarak gördükleriyle yakınlık yanılması içindedir. Oysa teknik düşünme Varlığa, varolana, yazgının hakikatine uzaktır.

4. Teknik Ve Kökensel Düşünme Ayırımının Yazgıyla Bağında Anlamı

Heidegger’de yazgı Varlığın bir göndermesidir. Dolayısıyla Varlığın görünümüleri yazgıya aittir. Varlıksa kendi hakikatini gizli açık ilişkisinde göstermektedir. Bu bağlamda yazgının tüm ilişkilerin ilişkisi olduğu söylenebilir. Heidegger’deki teknik düşünmenin insanın yazgıyla ilişkisindeki adının, “bir şeyin olması gerektiği için olduğunu düşünme” olduğu ileri sürülebilir. Hayatta nelerin açığa çıktığı/çıkacağı değil, çıkması gerektiği sorusu onun kökensel düşünmeyle ayırımını oluşturur. Burada gereklilik kipi düşünme alanını tıpkı bir resim gibi çerçeveler. Olan/açığa çıkan artık o resmin çatılışyla anlamlanır. Gereklilik kipi bir şeyin nasıl görüneceğine/gerçekleşeceğine dair sınırlarını çizer. Görünene ulaşmak için yapılması gerekenleri de söyleyerek kişiyi hedefe taşır. Gereklilik kipi aynı zamanda anlamı da bu bağlamda örür. Bu haliyle tartışmaya kapalı ve sıkıştırıcıdır. Hayata kendi tasarımını dayattığı için de asla hayata denk gelmeyerek onu gözden kaçıır. Bu düşünme hayatta karşılaşılanları gereklilik kipiyle anladığı için ve gerek olanın ne olduğunu bildiğini iddia ettiği için, özcü ve aynı zamanda despotiktir. Bu bağlamda yeniyi örttüğü için sıkıcıdır, tekrara düşer ve hastalıklara yakın du(rdu)rur. Yaşadığımız çağda ruhsal hastalıkların bunca çoğalması gereklilik kipiyle ilişkilendirilebilir. Yazgının başka türlü açığa çıkma imkânlarına uzak olup, bilinçten ve kendi kavramlarından yola yığıldığı için de metafizik bir düşünmedir. Bir şeyin olması gerektiği için olduğunu düşünme, neyin gerek olduğunu bildiğinden, buna ulaşmak için eldeki verileri ölçer, biçer, tartar ve bir yol/yöntem bulur. Burada hayat çözülmesi gereken bir probleme dönüşür. Bu düşünme

zihinde gerçekleşir ve önermeler arası ilişkilerde karar alma, hüküm verme, yargıda bulunma tarzında açığa çıkar. Önemli olan, bu düşünmeyle elde edilen sonucun yazgının açıklığına yakınlığı ile uzaklığı değil, kabul ya da reddidir. O yanıtta durur, yürürse de oradan başlar. Bu yürüme ilerlemecedir. Amaçlar ve araçlarla yol alır.

Bir şeyin olması gerektiği için olduğunu düşünme zamansızdan yola çıkar. Bu hem geçmişin yorumlanması hem şimdinin sınırlanması hem de gelecekte neyin nasıl olması gerektiği sorusunun hesaplanmış olması sebebiyledir. Tarih üstü, zaman üstüdür. Geçmişle gelecek arasında sıkışmıştır. Bununla bağlantılı olarak, gereklilik tarzındaki düşünmeyle beslenen bu çağ hızla takıntılıdır. Hep bir hızlanma telaşı içindedir. Öte yandan gençlik ve sağlık vurgusuyla da zamanın hiç geçmemesini istemektedir. Zamana ya hızı ya da akmamayı dayatır.

Gereklilik kipinin bir olumsuz/kapaticı yanı da açığa çıkan güzel şeyleri, zaten öyle olması gerekiyor diyerek görememesi, gözden kaçırmasıdır. Bir görev tanımı (örneğin bir dostun görevleri) yapar, onun tasarımını oluşturur ve her şeyi onun içine yerleştirir. Bu bağlamda aslolan ne yapılması gerektiğidir. Böylece kim, ne, ne zaman sorularını hükümsüz kılar. Dolayısıyla fenomenoloji ve hermenötiğe uzaktır. Bu soruların olmayışı ise her şeyi ikame edilebilirlik bağıyla bağlar; çünkü dostunuzun kim olduğunun önemi yoktur. Önemli olan bir dost olarak yapması gerekenleri yapıp yapmadığıdır. Eğer o kişi görevlerini yerine getirmiyorsa getirecek biriyle değiştirilebilir. O dostlukta beklemenin, onunla ilişkide açığa çıkanın ne olduğuna yakın durmanın önemi yoktur. Doğal olarak burada gereklilik bir değer kipi olur; neyin değerli/iyi ve değersiz/kötü dolayısıyla da hayatımızda yeri olup olmadığı konusunda hükmen galiptir. Böylece bizi dualist/ikici bakışa mahkûm eder.

Oysa “gerek yok” demek, insana bir açıklık sağlar. Olana mesafe aldırır. Gerçi hala gereklilik tarzında bir düşünme söz konusudur fakat burada gerek yok diyerek alınan mesafe/uzaklık ona yakınlaşmayı sağlayarak hem gereklilik tarzında düşünüldüğünün hem böyle düşünmenin tek açığa çıkma tarzı olmadığına hem de başka türlü de düşünülebileceğinin görülmesi imkânını kendinde barındırır; çünkü bu durumda her zaman gerçekleştirdiği düşünmeye bakan kişi şimdi ne yapacağını

bilememekte, aynı zamanda bilmek istemektedir. İşte bu isteme hali de, nasıl düşünüleceği sorusunu ve başka soruları getirir. Böylece dilde/düşünmede yeni bir patika açılabilir. İşte bu patikada yürürken, yazgısal olarak açığa çıkanın sadece öyle açığa çıktığı için öyle olduğu düşünülebilir. Böylece kökensel düşünmenin yazgıyla ilişkisindeki adı “bir şeyin olduğu için olduğunu düşünme” olur.

Bir şeyin olduğu için olduğunu düşünme hermenötik bir düşünmedir; çünkü zihindeki yanıtlar aranmayıp, açığa çıkanların anlamları sorulur, onlar yorumlanmaya çalışılır. Yani anlayan/bekleyen bir düşünmedir. Her şeyin olmaya bırakılması, öyle açığa çıkması, şimdinin/zamanın vermesi anlamında anın değerini gösterir. Bu düşünme şimdide/anda ummadan bekleyen, bekleyebilen, birden bire, şimşek hızıyla çakıp sönmeparlama hareketiyle anlamı açan düşünmedir. Ne açığa çıkacak diye sorabilme, soruda bekleme, soruyla açılan kapılardan geçmeye cesaret etme vardır. “Soru”dan yürüme bir ilişkide yürüme anlamına gelir. Ne olacağını bilmez, bilmediği için bekler, beklerken yakın durur. Bu düşünme zorunlu değilse de gelişigüzel de değildir.

Bir şeyin olduğu için olduğunu düşünme dilde yeni patikalar açar. Öyleyse bu düşünme fenomenolojiktir. O aynı zamanda kaçınılmaz olarak tecrübeye dayalıdır. Burada anlamak, anlatmak, anlaşılacak zordur. Güvenilir değildir, belirsizdir ve tekinsizdir. Bu haliyle hiç yuvaya/yurda benzemez, ona uzaktır. Bu düşünmede bir yurtsuzluk hali vardır. Dolayısıyla yurt arayışı kadimdir. O aynı zamanda açığa çıkanlara/bütünlüğe yakınlığı sebebiyle evde olmayı hissettirir. Burada evde olma ile yurtsuzluk bir ve aynı şeye ait olup, bir(likte)dirler.

Bir şeyin olduğu için olduğunu düşünmenin hermenötik bir düşünme olması zamana/zamansallığa, fenomenolojik bir düşünme olması ise mekâna/mekânsallığa dairdir. Varlığın sınırlı bir mekânda/zamanda açığa çıkmasına yakın durmaya fenomenoloji denebilir. Yazgının hakikati başta gizli açık ilişkisi/gizlilik açıklık bağı olmak üzere her zaman bir bağda/ilişkide açığa çıkar. İlişki bu anlamda tüm karşıtları bir arada tutar. Karşıtların birliği ise hakikatteki/Varlıktaki/yazgıdaki açığa çıkma ile gizlenmenin birliğini yansıtar. Burada bağlar, o şeyin olduğu gibi olmasına/öyle görünmesine imkân sunar, onları o anlamla bağlar; hem düğümler hem çözer, hem

bağlar hem açar, hem toplar hem dağıtır. Yazgı(da açığa çıkanlar/hayat) böyle anlaşılır. Örneğin şimdi dostluk bağıyla bağlanmak demek, her şey o ışıktaki görünecek, açılacak demektir. Karşımızdaki kişinin yapıp etmeleri hep bir dostun yapıp etmeleri olarak yorumlanacaktır. Böylece orada yeni ve farklı olana yer açılabilecektir. Öyleyse hayatla/yazgıyla kurduğumuz bağları bu bağlamda, yakın uzak ilişkisine mi yoksa gereklilik kipine mi yakın diye sorup, yerimize dair bir fikir edinebiliriz. Burada dinleme/duyma/görme hep bir yakınlık ile bir uzaklık gerektirir. Bu düşünmede zihinsel alternatif olarak duyular öne çıkar. İmgeye, sanata, şiire açık/yakın durulur.

Bir şeyin olduğu için olduğunu düşünmenin açtığı patikada yürümek zordur: Hem açığa çıkmaların bilinemezliği, öngörülemezliği ve müdahale edilemezliği yüzünden hem de soruların ardına düşüp, düşüp kalkmaktan başka bir yol olmadığı için böyledir. Yine de yolculuk ve serüven bütünlüğe yakınlık duygusu verir. Bütüne ait hissetme, bir olma, bütünle uyumlu/ritimli olma imkânı taşır. Adım atılıp beklenir; adım at dur, at dur, bir dans mıdır? Heidegger’in “her gün kendi işimi yapıyorum” dediği bu türden bir düşünmedir; çünkü “daha büyük işlerin kendi yazgıları” vardır. Bu serüvene atılmanın ödül ya da cezası, amaç veya nedeni yoktur. Bu düşünmede, örneğin bir şey hakkında değil de o şey düşünülürken, o şeyin olması gerekmediğinden, o şey öyle olduğu için olduğundan, niye (gerekten olmadı) diye kavgaya durulmaz. Açığa çıkmaların karşısına geçip efendilik taslanmaz. Dil bir söyleme ve insan da bir söyleyişe ve yazgı Varlığın açıklığı ile gizliliğinde olageliyorsa eğer, bir şeyin olduğu için olduğunu düşünmenin yazgının/Varlığın hakikatine daha yakın görüldüğü söylenebilir.

Sonuç

Gelinen noktada Heidegger’de teknik düşünme ile kökensel düşünmeden birinin değerli/iyi diğerinin ise değersiz/kötü olması gibi bir şeyden söz edilemeyeceği görülür. Her iki düşünme de, yazgıya dair ilişkileri anlamada kendine özgü yerlere sahiptir. Teknik düşünmenin hâkim olduğu bir çağdaki olayları, durumları, insanları anlamak için, bir şeyin olması gerektiği için olduğu, şeklindeki düşünmeyi bilmek kaçınılmaz

görülmektedir. Bununla birlikte, olan biteni anlarken, bir şekilde, gereklilik kipini paranteze alıp, işte öyle birdenbire, başka türlü de olabilir mi diye sormak, düşünmede/dilde yeni bir patika açma imkânını kendinde barındırır. Bu makalede Heidegger’in yaptığı iki tür düşünme ayrımından yola çıkılmıştır. Yol bizi nereye getirmiştir? Şimdi, yazgının hakikati açığa çıkma ile gizlenme ilişkisinde kendini açtığına ve bu açığa çıkma da düşünmede olduğuna göre, hakikatin kalbinin yakınlık ile uzaklık bağında/yakın uzak ilişkisinde attığı ileri sürülebilir. Aynı zamanda teknik düşünme ile kökensel düşünmenin yazgıyı ve hayatı anlama bağlamında bir şeyin olması gerektiği için olduğu ile bir şeyin olduğu için olduğu şeklinde düşünülebileceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

ARENDDT, Hannah (2010). “Martin Heidegger’in Sekseninci Doğum Günü Vesilesiyle”, *Heidegger*, ed. Özgür Aktok & Metin Bal, çev. Çetin Balanuye, ss, 117-130, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

DİREK, Zeynep (2010). “Heidegger’in Sanat Anlayışı”, *Cogito*, 64/2010: 106-124.

HEIDEGGER, Martin (1976). “Protokoll zu einem Seminar über den Vortrag ‘Zeit und Sein’”, *Zur Sache des Denkens*, ss, 26-61, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

HEIDEGGER, Martin (1982). “The Way to Language”, *On the Way to Language*, trans. by P. D. Hertz, ss, 111-136, New York: Harper and Row Publishers.

HEIDEGGER, Martin (1991). “Giriş” *Metafizik Nedir?*. çev. Yusuf Örnek, ss. 7-23, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (1991). “Sonsöz”, *Metafizik Nedir?*, çev. Yusuf Örnek, ss. 43-52, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (1993). *Profesör Heidegger, 1933’te Neler Oldu?*, çev. Turhan Ilgaz, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (1997). “Özdeşlik İlkesi”, *Özdeşlik ve Ayrım*, çev. Necati Aça, ss. 11-28, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (1997). “Hölderlin ve Şiirin Özü Beş Kılavuz Söz”, *Hölderlin Seçme Şiirler*, çev. A. Turan Oflazoğlu, İstanbul: İz Yayıncılık.

HEIDEGGER, Martin (1998). “Bilim ve Düşünüm”, *Bilim Üzerine İki Ders*, çev. Hakkı Hünler, ss. 13-44, İstanbul: Paradigma Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (1998). “Dönüş”, *Teknik ve Dönüş*, çev. Necati Aça, ss. 47-59, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (1998). *Tekniğe İlişkin Soruşturma*, çev. Doğan Özlem, 2. Basım, İstanbul: Paradigma Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (2002). “Dilin Doğası”, *İnsan Bilimlerine Prolegomena*, çev. Hüsamet Arslan, ss. 29-43, İstanbul: Paradigma Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (2006). “Şey”, çev. Erdal Yıldız & Ali Kaftan, *Kutadgubilig. Felsefe-Bilim Araştırmaları*, 30/2016: 151-165.

HEIDEGGER, Martin (2008). “Varlık ve Düşünme”, *Düşüncenin Çağırıldığı*, çev. Ahmet Aydoğan, ss, 19-40, İstanbul: Say Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (2010). *Aristoteles Metafizik Q 1-3 Gücün Neliği ve Gerçekliği*, çev. Saffet Babür, Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

HEIDEGGER, Martin (2012). “Niçin Taşrada Kalıyorum”, çev. Sadık Erol Er & Mustafa Yıldırım, *Özne. Felsefe ve Bilim Yazıları*, 16/2012: 205-207.

HEIDEGGER, Martin (2013). “Olmaya Bırakılmışlık”, *Olmaya Bırakılmışlık*, çev. Mesut Keskin, ss. 7-20, İstanbul: Avesta Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (2013). “Olmaya Bırakılmışlık’a Dair Tartışma-Düşünme Üzerine Bir Patika Söyleşisinden”, *Olmaya Bırakılmışlık*, çev. Mesut Keskin, ss. 21-66, İstanbul: Avesta Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (2013). *Hümanizm Üzerine*, çev. Yusuf Örnek, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

HEIDEGGER, Martin (2014). *Metafizığe Giriş*, çev. Mesut Keskin, İstanbul: Avesta Yayınları,

HEIDEGGER, Martin (2016). “Rusya’da Bir Savaş Esiri Kampında Bir Genç ve Yaşlı Adam Arasındaki Akşam Sohbeti”, çev. Metin Toprak & Serap Denizler, *Kutadgubilig. Felsefe-Bilim Araştırmaları*, 30/2016: 145-196.

HEIDEGGER, Martin (2016) “Kıryolu”, çev. Erdal Yıldız & Engin Yurt, *Kutadgubilig. Felsefe-Bilim Araştırmaları*, 30/2016: 211-217.

HEIDEGGER, Martin ve Hannah ARENDT (2012). *Mektuplar 1925-1975*, çev. Melek Paşalı, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

ÖZLEM, Doğan (1998). “Giriş: Heidegger ve Teknik”, *Tekniğe İlişkin Soruşturma*, ss, 9-43, İstanbul: Paradigma Yayınları.

PETERS, Francis E. (2004). *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*, haz. ve çev. Hakkı Hünler, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

ZIMMERMAN, Michael E. (2010). “Heidegger’in Nietzsche Yorumunun Gelişimi”, çev. Kurtul Gülenç & Aşkın İnanç Duru, *Cogito*, 64/2010: 258-280.